

KESTÄVÄ HYVINVOINTI ILMASTONMUUTOKSEN AIKAKAUDELLA

Liisa Häikiö, *YTT, professori, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto*

Ian Gough: *Heat, Greed and Human Need. Climate Change, Capitalism and Sustainable Wellbeing*. Edward Elgar, Cheltenham. 2017, 250s.

Professori Ian Gough on tarttunut ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta keskeiseen aiheeseen kirjassaan *Heat, Greed and Human Need*. Hän analysoi ilmastonmuutoksen ajureita ja ilmastonmuutoksen edellyttämiä yhteiskunnallisia ratkaisuja. Teos jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee teoksen keskeisiä käsitteitä ja kontekstualisoi ilmastonmuutoksen ja sen seurauksia globaalisti. Toinen osa keskittyy analysoimaan rikkaan pohjoisen omaksumia ilmastopoliittisia toimia ja esittää kolmivaiheisen yhteiskunnallisen siirtymämallin kestävään hyvinvointiin.

Teoksen keskeinen anti on käsitteellinen. Ihmisen toiminnan aiheuttamaa ilmastonmuutosta ja sen edellyttämiä ratkaisuja käsitellään ihmisten tarpeiden, poliittisen talouden ja kapitalistisen systeemin näkökulmista. Gough pohtii ihmisten hyvinvoinnin ja ilmastonmuutoksen suhdetta. Miten antroposeenisessa maailmassa on mahdollista elää hyvää elämää niin, ettei samalla vaaranneta muiden ihmisten ja tulevien sukupolvien elämisen edellytyksiä? Millainen ilmastopoliittikka on välttämätöntä ja miten sosiaalipoliittikka kietoutuu siihen? Hän argu-

mentoi, että perustarpeiden ymmärtäminen ja niiden turvaamiseen pyrkivä sosiaalipoliittikka on keskeinen väline ilmastonmuutoksen torjunnassa ja siihen sopeutumisessa. Hyvinvointivaltiota tulee uudistaa ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja ilmastonmuutoksen myötä syntyviin ongelmiin vastaamiseksi.

Ensimmäisen osan lähtökohdaksi Gough ottaa Kate Raworthin suosituksen donitsimallin. Malli perustuu yhteiskunnan sosiaalisen perustan ja maapallon ekologisten rajojen väliseen suhteeseen. Niiden väliin muodostuu alue, donitsi tai pelastusrengas, joka kuvaa ihmiskunnan turvallisen ja oikeudenmukaisen elintilan. Hyvinvoinnin uhkana on planeetan luonnonrajojen ylittäminen ja/tai sosiaalisen perustan heikkeneminen. Ilmastonmuutoksen osalta keskeistä on kasvihuonekaasujen ylituotanto ja sitä seuraava ilmaston lämpeneminen. Sosiaalisen perustan osalta huolestuttavaa on, että ilmastonmuutoksen seuraukset kohdentuvat erityisesti heikossa yhteiskunnallisessa asemassa oleviin tai haavoittuvilla alueilla asuviin.

Gough esittää, että ihmisten universaalit perustarpeet ja niihin vastaaminen ovat kestäväen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä. Perustarpeet ovat monella tavalla ajasta ja paikasta riippumattomia. Kysymys ei ole yksittäisten ihmisten haluista. Perustarpeet tunnistaa siitä, että niiden tyydyttämättä jättäminen aiheuttaa objektiivisesti havainnoitavissa olevaa ja vakavaa harmia estäen ihmisten sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osallistumisen. Perustarpeet ovat universaaleja edellytyksiä sosiaaliseen

elämään osallistumiseksi sekä terveyden ja autonomian turvaamiseksi. Gough päätelee niiden olevan ylisukupolvisia ja myös tulevaisuudessa määrittävän ihmisten hyvinvoinnin edellytyksiä.

Sen sijaan tarpeiden tyydyttäjät vaihtelevat: tuotteet, palvelut, toiminnot ja sosiaaliset suhteet ovat erilaisia. Ilmastopolitiikassa on Goughin mukaan olennaista tunnistaa kestävä tavat perustarpeiden tyydyttämiseksi ja hyvinvoinnin jakamiseksi. Ensisijaisesti tämä on kansallisten ja globaalien instituutioiden tehtävä, joiden tulee turvata kaikille riittävät elämän edellytykset. Kansallisesti Gough ideoi tähän kaksoisstrategiaa, jossa ihmisten laajaan osallistumiseen perustuvia keskusteluja sekä asiantuntijoiden tietoa hyväksi käyttäen luodaan käsitys erilaisten kotitalouksien ja yhteisöjen kannalta välttämättömien tuotteista ja kulutuksesta. Globaalisti on olennaista huomioida kuluttamisen merkitys kasvihuonepäästöjen tuottajana. Nykyinen ilmastopolitiikka keskittyy moni tavoin tuotannon päästöihin.

Teoksen toisessa osassa pyrkimyksenä on luoda pohjaa rikkaan maailman ekososiaaliselle politiikalle ja siirtymälle hyvinvointivaltiosta ilmastonmuutosta torjuvaan valtioon. Gough esittää kolmivaiheisen siirtymämallin kestävään hyvinvointiin, jossa vihreästä kasvusta siirrytään kulutuksen päästöjen rajoittamiseen ja edelleen kasvun jälkeiseen, vakaaseen talouteen. Hyvinvoinnin turvaamiseksi sosiaalipolitiikan tulee uudistua huomioimaan myös kansallisten rajojen ulkopuolella olevien ihmisten tarpeet ja elämän edellytykset.

Ilmastonmuutoksen edellyttämässä poliittikaksiirtymässä valtiot ovat keskeisiä toimijoita niin kansallisesti kuin globaalistikin. Niiden keskeisenä tehtävänä on luoda edellytykset hiilivapaan talouden, tuotannon ja kulutuksen muodostumiselle, sekä turvata hyvinvoinnin tasapuolinen jakautuminen. Niiden rooli investoijana korostuu. Ilmastonmuutosta torjumaan pyrkivän sosiaalipolitiikan uudistamisessa korostuu riittävän toimeentulon turvaaminen resurssien uudelleenjaolla, turhan kulutuksen torjuminen sosiaalisen kulutuksen keinoin ja ihmisten kykyjen kehittäminen sosiaalisten investointien avulla. Nykyinen ilmastopolitiikka kohdistuu eri tavoin köyhiin ja rikkaisiin. Ekososiaalisen politiikan keinot puolestaan tähtäävät kasvihuonepäästöjen vähentämiseen ja hyvinvoinnin turvaamiseen yhtäaikaista esimerkiksi vähävaraisille suunnatuilla energiansäästöohjelmilla.

Jatkuvaan kasvuun perustuva valtiontalous ei Goughin mukaan sovellu ilmastonmuutoksen oloihin. Pyrkimyksenä tulee olla vakaan talouden valtio. Realistisimpana politiikkana muutoksen aikaansaamiseksi Gough esittää palkkatyöajan rajoittamista, sillä se vähentäisi tuloja, kulutusta ja päästöjä. Tämä haastaa hyvinvointivaltion. Myös nykyisen kapitalistisen järjestelmän tulee uudistua. Pääoman kasautuminen ja yksityisesti omistettu tuotanto ovat ristiriidassa sosiaalisen turvallisuuden luomisen kanssa kasvun jälkeisen talouden oloissa. Asukkaiden ja instituutioiden keskinäinen yhteistuotanto ja julkisen vallan turvaamien yhteisten hyödykkeiden merkitys kasvavat vakaan talouden aikana.

Ian Goughin teos on kunnianhimoinen pyrkimys ymmärtää hyvinvointia ilmastonmuutoksen myötä muuttuvassa maailmassa ja luoda myönteinen visio tulevaisuuden yhteiskuntaan. Hän asettaa ilmastonmuutoksesta tuotetun tiedon globaaleihin sosiaalisiin, poliittisiin ja taloudellisiin yhteyksiin keskittyen rikkaan pohjoisen vastuuseen ja rooliin sekä hyvinvoinnin peruskysymyksiin. Samalla hän luo pohjaa kestäväen hyvinvoinnin turvaamiseen ja oikeudenmukaiseen jakautumiseen antroposeenin aikakaudella.

Voin suositella teosta kaikille sosiaalipolitiikasta tai ilmastopolitiikasta kiinnostuneille. Sosiaalipolitiikan asiantuntijoille teos tarjoaa vankan tietopaketin ilmastonmuutoksesta ja sen suhteesta hyvinvointivaltioon. Ilmastopolitiikan asiantuntijoille teos tarjoaa käsityksen ilmastonmuutoksen ja ilmastopolitiikan yhteiskunnallisesta merkityksestä. Teos on kiinnostava ja ajattelua kehittävä, vaikka ei jakaisikaan kaikkia sen poliittisia loppupäätelmiä.

Samalla varoitan, että teos on täynnä faktoja, käsitteitä ja ajatuksia. Gough on tuonut yhteen vankan tietopohjan ilmastonmuutoksesta ja hyvinvoinnista, kunnianhimoisen teoreettisen käsitteellistyksen ja poliittisen vision yhteiskunnan uudistamiseksi. Kaikki tämä on varsin paljon yhteen teokseen ja edellyttää keskittyneen lukijan. Kirjan argumentaatio on selkeää, mutta lukuisat yksityiskohdat tekevät sen hahmotamisesta välillä vaikeaa.

KIIKARISSA SOSIAALI- JA RAHAPOLITIIKKOJEN EKOLOGINEN REFORMI

Jani Lukkarinen, YTM, tutkija, Ympäristöpolitiikkakeskus, SYKE

Maria Joutsenvirta, Tuuli Hirvilammi, Marko Ulvila & Kristoffer Wilén (toim): *Talous kasvun jälkeen*. Gaudeamus, Helsinki. 2016, 309 s.

Talous kasvun jälkeen on varsin kunnianhimoinen tutkimuksia syntetisoiva kirja, joka on kirjoitettu talousjärjestelmän sekulaarin stagnaation ja kärjistyvän ympäristökriisin ristiaallokossa tukemaan keskustelua vaihtoehdoista talouskasvuun nojaavalle yhteiskuntapolitiikalle. Teoksen arvo on yrityksessä uudistaa kieltä ja kehyksiä, joiden kautta hyvinvointivaltiota ja rahapolitiikkaa hahmotetaan ilman vahvaa kytköstä elämän biofyysisiin reunaehtoihin. Kirjassa pyritäänkin ristiinvalottamaan koko yhteiskuntaa koskettavia kriisejä hieman Felix Guattarin *Kolme ekologiaa* -pamfletin hengessä.

Teoksen taustalta löytyy monitieteinen kirjoittajaryhmä, jonka työtä Koneen Säätiö on tukenut. Joutsenvirta ja Wilén ovat kestäväen talouden tutkijoita, Hirvilammi on keskittynyt sosiaalipolitiikan tutkimukseen ja Ulvilan tausta on erityisesti ympäristöpolitiikan alalla. Kirjoittajat ovat tutkimustyönsä lisäksi osallistuneet vaihtoehtoisten talouksien käytäntöjen ja instituutioiden kehittämiseen myös erilaisen kokeilujen kautta.